

Doopsgezinde-Remonstrantse Gemeente Hoorn
19 juli 2009
Bert Dicou

Van Abraham worden eigenlijk *twee* grote offers gevraagd in zijn leven. Het bekendste is de latere opdracht om zijn zoon Isaäk mee te nemen naar een bergtop, om hem daar ritueel te offeren en zo terug te geven aan de God van wie hij deze zoon kreeg. Hoe ongelooflijk ook, Abraham was bereid om dat te doen. Hij had Isaäk al vastgebonden, hij had al zijn mes gepakt, toen hij op dat allerlaatste moment door een engel werd tegengehouden. Stop! Het was een test. Hou vast dat God geen kinderoffers wil. Maar hou ook vast dat je zoon niet je eigendom is. De geschiedenis van vandaag kun je lezen als een soort generale repetitie: hier offert Abraham zijn andere zoon, zijn eerst geboren en 14 jaar lang enige zoon, Ismaël. Ismael is dan geen kind van Sara, maar hij voelt wel als 100% zijn zoon.

Sara ziet dat – onvermijdelijk draait de rivaliteit in het gezin na geboorte van zoon twee, Isaäk, erop uit dat Sara eist dat Hagar en Ismaël weggestuurd worden. Weggejaagd.

Hoeveel hij ook van Ismael houdt, Abraham ziet geen andere uitweg dan hem en Hagar inderdaad weg te sturen. Ooit had hij al zijn hoop op Ismael gesteld. Een kind van Sara en hem, daar geloofde hij helemaal niet in. Sara ook niet trouwens. Nee, dit was zijn zoon, dit was de jongen die zijn geschiedenis zou voortzetten.

Nu laat hij hem gaan, en hoe: hij kan hem niet meer meegeven dan wat brood en een zak water. Is dat niet hetzelfde, in het barre gebied van de woestijn, als hem zijn dood tegemoet laten gaan? Je voelt zijn onmacht: daar gaat Ismael, uit zijn leven, en mogelijk zijn dood tegemoet. Daar gaat zijn zoon, en die zoon is zich natuurlijk zeer goed bewust dat zijn vader niet voor hem instaat. Hem in de steek laat.

Ondanks deze uiterst pijnlijke zaken, en wat er verder nog voor akeligs in deze hoofdstukken zit, is deze geschiedenis een lofzang, en sloot ik welbewust de bijbellezing af met het bekende loflied Gezang 434.

“Lof zij de Heer met de heerlijkste naam van zijn namen.”

De heerlijkste naam die je kunt bedenken, is misschien wel zijn naam ‘Ik zal er zijn’. Ik zal er zijn voor jou – je kunt op mij rekenen. Er komt een voortdurende stroom van liefde, genade, kracht, jullie kant uit.

Abraham kon er niet zijn voor zijn zoon, maar er is iemand die er wél voor je zal zijn. Wanneer Hagar dagen na hun afreis aan ziet komen dat het bijna gebeurd is – het water is op, nergens een bron te vinden – bemerkt zij dat de God die zozeer zijn zinnen had gezet op een zoon van Abraham én Sara, er eveneens is voor haar en haar stervende zoon. De God die haar gehoord en gezien heeft, opent nu haar ogen. Kijk Hagar, daar is een bron.

De Arabieren zullen, veel later, de geschiedenis van Abraham en Ismaël lezen als hun eigen geschiedenis, en iedere moslim dankt Allah voor deze uitredding in de woestijn. Vast onderdeel van de Hadj, de bedevaart naar Mekka, is een bezoek aan de bron Zamzam, in hun overtuiging de bron die God Hagar op dat moment aanwees.

Volgens een bekend verhaal uit de hadith, de latere overlevering, rende Hagar in haar wanhoop zevenmaal tussen twee bergtoppen heen en weer op zoek naar water, toen pas werden haar ogen geopend en zag ze de bron. En daarom lopen tijdens de Hadj alle bedevaartgangers zevenmaal tussen de twee bergen heen en weer — en nog steeds drinken ze uit de bron Zamzam. (En nemen ze een flesje water mee voor thuis).

De God die Abraham en Sara laat lachen, hun cynische lachen transformeert in pure blijdschap, hoort ook het huilen en de wanhoop van Hagar. Tot twee keer toe, de eerste keer als ze zelf weggevlucht is, de tweede keer als ze weggestuurd is. Tweemaal treft Hagar een engel, tweemaal is dat in het diepst van haar ellende, in de woestijn. Tweemaal ontvangt zij nieuwe kracht. Vandaar dat een lofzang meer dan op zijn plaats is.

De beide woestijn-verhalen die het centrale verhaal omlijsten, zijn tevens een beeld voor een religieus basisgegeven en een existentiële ervaring. De woestijn verstaan als beeld.

Hagar dacht dat ze heel goed op weg was. Ismaël dacht dat hij als de echte eerstgeborene, 14 jaar ouder dan zijn baby-broertje Isaak, wel op Abraham kon rekenen. Zomaar ineens is het voorbij. Abraham offert zijn zoon op – evenals later bij Isaak is Abraham tot het offer bereid. Op Abraham kon Ismaël niet rekenen.

Zomaar ineens kunnen we ons nu, heden ten dage, in de woestijn aantreffen. De dingen waar je op rekende, de zaken waar je je aan vasthield, zijn weggevallen. Een ongeluk, het verlies van je gezondheid, van je baan, het einde van een relatie (onverwacht hoeft hij of zij jou niet meer) – je dacht dat je zo goed op weg was, dat het allemaal heel lekker ging, en ineens sta je met lege handen.

De bijbel heeft hier twee dingen over te melden. Eén: de woestijn lijkt leeg, maar je kunt er maar zo een engel tegenkomen. Zelfs in de woestijn ben je niet buiten beeld van de God die ons bestaan bezorgd en liefdevol gadeslaat. En ten tweede: zelfs in de meest barre woestijn is altijd nog wel ergens een bron aan te treffen.

Hagar en Ismaël zijn identificatiefiguren voor wie zich in de woestijn voelt. Ontdek zelf ook dat God ziet en hoort, en ten tweede: laat je door Gods engel, of door de mensen die God daarvoor gebruikt, de bronnen wijzen waaruit je ook daar zult kunnen drinken.

Weet dat je leed gezien en gehoord is, en weet dat het de bedoeling is dat je zelf je bronnen ontdekt. Dat het de bedoeling is dat je je eigen kracht vindt en dat je leert waar je jezelf kunt laven.

Soms kom ik mensen tegen voor wie juist op het moment van de grootste rampspoed in hun leven, zo'n moment waarop iemand anders het vertrouwen in God definitief op zou zeggen, het geloof begon te leven. Die nooit zo actief of bewust met geloofsdingen bezig waren, maar juist toen ontdekten hoe ze God aan moesten spreken en dat niet alleen, een nieuwe zekerheid ontvingen dat God er voor ons is en ons niet in de steek laat.

Maar we hoeven niet meteen aan grote rampspoed te denken. Er zijn tal van manieren om te ontdekken dat de dingen minder zeker zijn in je bestaan dan je doorgaans aanneemt, ik noemde er al een paar. Het goede nieuws is: je zult ervaren dat je na een tijdje hulpeloos om je heen kijkt, toch weer dingen ontdekt, en misschien dingen ontdekt die je anders niet gezien zou hebben. Mensen die herstellen van een ingrijpende ziekte of die met een chronische ziekte moeten leven, weten soms een stuk beter wat er echt betekenis heeft, van welke flauwekul je je voortaan wilt onthouden en uit welke bronnen je wél wil drinken.

Kenmerkend voor de bijbel is het voortdurend samen verschijnen van wat kapot gaat en wat heel maakt. Hier: hoe mensen elkaar bejegenen, hoe je soms geheel op jezelf teruggeworpen kunt zijn en geen idee hebt hoe je verder moet, en daarnaast de andere kant van de woestijn-beleving met de engel en de bron. Waarbij het verdriet niet wordt uitgevlakt maar er wel ineens plaats is voor blijdschap en dankbaarheid.

Ik ben mogelijk extra gevoelig voor deze combinatie door mijn Taizéreis van deze zomer. De kerkdiensten van Taizé zijn een doorgaande lofzang. Daar in Taizé wordt continu uitgedragen dat God liefde is – een stroom van licht en kracht onze richting uit, we hoeven alleen maar te zeggen, God, hier ben ik, open voor u. Het gros van de liederen is of lofzang of het uitspreken van het verlangen naar die stroom van levend water waaraan we nimmer hoeven twijfelen. Twee-tot drieduizendkoppig zongen we Gods lof. Zing voor de Heer! In alle talen, Portugees, Russisch, Zweeds, Engels, Latijn en zelfs in het Nederlands.

Ondertussen weet je dat van al die jongeren (en ouderen) daar verzameld er heel wat zijn die hun onzekerheden, hun verdriet, hun twijfel hebben meegenomen naar Taizé; tijdens het stil gebed wordt er niet weinig gehuild.

Ook dat hoort bij Taizé, het mag er zijn, niemand kijkt er gek van op. Het is niet zo dat iedereen daar gedwongen vrolijk is.

Een prachtig ritueel dat deze oecumenische gemeenschap in ere houdt, is de aanbidding bij het kruis. Een houten kruis in oosters-orthodoxe stijl met daarop de Christusgestalte geschilderd. Velen wachten geduldig op hun beurt om even het hoofd op dat kruis te kunnen leggen en daar te bidden. Het gaat niet om de aanbidding van een beeld, maar om de nabijheid van God in de

gekruisigde Christus. God kent het lijden in de wereld, hij kent ons bestaan tot in het afschuwelijkste wat mensen elkaar aandoen en tot in de meest complete verlatenheid. Met hem kun je je eigen verlatenheid *delen*, je pijn over wat er in je eigen leven en in de wereld allemaal misgaat.

Je weet dat er niet altijd een makkelijke oplossing is.

Wanneer Hagar voor het eerst in de woestijn is, zwanger, geterroriseerd door Sarai, weggevlucht, belooft de engel haar: alles zal goed komen. Sarai zag haar als een nuttig instrument, een draagmoeder. Kom hier, ga naar het bed van je meester. We hebben je nodig om een kind te baren. En vervolgens: ik haat je, ik zal alles doen om jou klein te krijgen. Reken maar niet op genade.

God heeft dit gehoord, en hij, 'De levende die haar ziet', heeft haar gezien in haar ellende. En: zij heeft *hém* gezien.

Maar de weg die hij haar wijst, is niet de gemakkelijkste. Ga maar weer terug, zei God ten slotte, wees op dit moment Sarais mindere, voor jou heb ik ook wat in petto. Dat komt nog. Hagar is degene die de woestijn in gestuurd is, maar ook degene die gezien en gehoord wordt, en daar weet van heeft. En daardoor de kracht heeft haar niet gemakkelijke lot te dragen.

We begonnen onze beschouwing met Abraham, die in feite met zijn beslissingen, zijn twee offers, een eigen woestijnervaring heeft. Hij merkt dat hij met lege handen staat.

Je ziet die ander voor wie je zo graag iets wil *doen* en je kunt het niet, je weet niet hoe. Onthoud dan dat het heel wel mogelijk is dat hij of zij die engel ontmoet en zelf zijn/haar bronnen ontdekt. Ook al duurt het lang, ook al rent zij zevenmaal van de ene berg naar de andere *zonder* wat te zien.

Onthoud daarnaast dat je nimmer uit Gods hand valt – en dat dat ook geldt als er voor jou of voor die ander geen enkele oplossing lijkt te komen.

Ik moet daarbij denken aan die wonderlijke woorden uit de Bergrede:

Zalig die treuren, want zij zullen vertroost worden

..

Zalig die honger en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.

En we sluiten af met de lofzang.

- Lof zij de Heer, Hij omringt met zijn liefde uw leven

..

Hij die u leidt,
zodat uw hart zich verblijdt,
Hij heeft zijn woord u gegeven.

Amen